

Nr 990

Av herr Hedlund m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 85, angående vissa åtgärder inom vuxenutbildningsområde m. m.

(Lika lydande med motion nr 791 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 85 framlägges förslag till vissa åtgärder inom vuxenutbildningens område m. m. Till grund för propositionen ligger förslag av gymnasieutredningen och yrkesutbildningsberedningen.

Det svenska utbildningsväsendet har under de senaste årtiondena präglats av en mycket stark utveckling. Naturligt nog har ungdomsutbildningen därvid stått i centrum. Dagens ungdom har därigenom kommit att få en betydligt bättre utbildning än de fick, vilkas skolgång inföll några decennier tillbaka i tiden. I propositionen nämnes som ett uttryck för olikheterna i skol- eller högskoleutbildning det förhållandet att ca 80 procent av 1930-talets årskullar har lämnat skolsystemet utan annan utbildning än en sex- till åttaårig obligatorisk skola, medan inom några år en lika stor andel kommer att ha en elva- eller tolvårig utbildning bakom sig.

Behovet av vuxenutbildning i vårt land är bl. a. mot bakgrunden av det nämnda förhållandet stort. Personer inom äldre åldersgrupper strävar efter att förbättra sin utbildning bl. a. för att bättre kunna konkurrera på arbetsmarknaden med de yngre som fått en bättre grundläggande utbildning. Hitills har tillfällena att erhålla vuxenutbildning varit begränsade. De i propositionen framlagda förslagen får ses som ett första steg på vägen mot rikare möjligheter i detta avseende. Det måste anses ingå i samhällets trygghetskapande uppgifter att erbjuda även de vuxna den utbildning de vill ha.

Som framgått av det föregående kan starka rättviseskäl anföras för att de som inte fått tillfälle att under ungdomsåren tillägna sig någon utbildning utöver den obligatoriska skolan ges en fortsatt utbildning som vuxna. Vuxenutbildningen har emellertid även viktiga uppgifter med hänsyn till samhällets och arbetsmarknadens behov. Den snabba utvecklingen inom näringslivet kräver att utbildningsintresset bland de vuxna tas till vara. Förutom att omskolningen är ett av arbetsmarknadspolitikens viktigaste medel kräver den tekniska utvecklingen och nyttiggörandet av forskningens framsteg en kontinuerlig förnyelse av det kunskapsstoff som inhämtats i ungdomsskolan. I det höginustrialiserade, dynamiska samhället kan utbildningsprocessen inte betraktas såsom avslutad, när individen lämnar ungdomsskolan.

Vid utbyggandet av vuxenutbildningsorganisationen måste emellertid av-

vägningar göras. Man måste undvika att de samhällsekonomiska cirkelarna rubbas genom att alltför många individer tages ur produktionen för studier. Vuxenutbildningen måste nu och förmodligen under lång tid framöver präglas av deltidsundervisning. Det bör dock beaktas att heltidsstudier genom att snabbare leda till resultat också snabbare positivt påverkar samhälls-ekonomi. Mot den bakgrunden bör heltidsstudier på den gymnasiala nivån inte motarbetas.

På en väl fungerande vuxenutbildning ställs stora krav på differentiering, eftersom behovet av sådan utbildning har skiftande karaktär. Bl. a. av denna anledning är det nödvändigt att man söker sig fram på vägar vid distributionen av kunskaperna som möjliggör stor flexibilitet. Härvid torde den eterburna undervisningen och korrespondensundervisningen kunna användas i en helt annan utsträckning än hittills. Man bör också beakta de möjligheter som kombinationer av olika studiemetoder ger.

Etermedia

Ljudradion har sedan länge använts i utbildningens tjänst. På senare år har också televisionen börjat sända undervisningsprogram. Detta har framför allt tagit sig uttryck i skolradio- och skoltelevsionsverksamheten. Därjämte förtjänar radioskolans kurser som vänder sig till en bredare publik att nämnas. De insatser som etermedia gjort på undervisningens område har haft stor betydelse. I detta sammanhang bör särskilt pekas på den akademiska kurs i statskunskap som sändes i radion för något år sedan. Ifrågasvarande kurs möttes med ett mycket stort intresse från allmänhetens sida. Ett stort antal av dem som följde kursen har framgångsrikt genomgått tentamen för ett betyg i statskunskap vid Stockholms universitet. Vi finner det angeläget att de som genomgått den nämnda kursen beredes möjligheter att fortsätta sina studier i ämnet. En tvåbetygskurs bör därför komma till stånd.

Enligt vår uppfattning måste undervisning via radio och television i framtiden i långt större utsträckning användas som komplement till den nuvarande reguljära utbildningsorganisationen. För denna del av sin verksamhet skall Sveriges Radio givetvis åtnjuta statsmedel. Som nämnts framstår etermedia som särskilt betydelsefulla för vuxenutbildningen, men även då det gäller ungdomsutbildningen bör de komma att få en mera framträdande ställning än hittills. Att så långt som möjligt begagna dessa media för utbildningsändamål innebär bl. a. avsevärda besparingar genom att lärar- och lokalkostnaderna blir förhållandevis små. För vuxenutbildningen — huvudsakligen inriktad på deltidsstudier — bör det decentralistiska momentet i etermediaundervisningen vara särskilt betydelsefullt, eftersom den studerande inte behöver företa några tröttande resor till skolan. Denna sistnämnda fördel har undervisningen via radio och television gemensam med korrespondensundervisningen.

Med hänsyn till frågans betydelse synes oss departementschefens uttalande om radions och televisionens ställning väl summarisk. Bl. a. förbigås helt frågan om den akademiska undervisningen i etermedia. För något år sedan förelåg planer på att en akademisk kurs i pedagogik skulle sändas i radio och television. Det är med beklagande som vi konstaterar att förverkligandet av dessa planer inte synes vara aktuellt. Med tanke på föreliggande brist på lärare skulle en sådan kurs vara av särskilt värde.

I en motion till 1966 års riksdag (II: 487) yrkades att riksdagen skulle vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en ettbetygskurs i pedagogik i radio och television. Statsutskottet (utlåtande nr 9) hänvisade till ett tidigare uttalande, enligt vilket riksdagen inte borde fatta beslut i programfrågor, och avstyrkte därmed motionen. Såsom emellertid framgått räknar vi med att etermedia i ökad utsträckning kommer att användas i undervisningen. Det ter sig då naturligt att riksdagen får inflytande på denna verksamhet lika väl som den har det på annan undervisning. I överenskommelsen mellan svenska staten och Sveriges Radio aktiebolag angående rundradions programverksamhet tillförsäkras bolaget ensamrätt att bestämma vilka rundradioprogram som skall sändas över svenska sändare. Vi ifrågasätter om inte radions skyldighet att sända undervisningsprogram bör stadgas i nämnda avtal. Samtidigt bör riksdagens inflytande på här ifrågasatt program klargöras. Det synes lämpligt att dessa synpunkter överväges i anslutning till att avtalet inom kort skall förnyas.

Departementschefen meddelar att han den 24 februari 1967 tillkallat en särskild kommitté, som skall leda och samordna den eterburna undervisningsverksamheten. Bland de i kommittén ingående ledamöterna synes emellertid inte finnas någon med anknytning till universitetskanslersämbetet. Detta måste betraktas som en allvarlig brist med hänsyn till att den högre utbildningen bör få en framträdande plats i sammanhanget. Enligt vår mening bör riksdagen därför hemställa hos Kungl. Maj:t att kommittén kompletteras med en företrädare för universitetskanslersämbetet.

I övrigt vill vi vad avser etermediernas roll i undervisningsväsendet hänvisa till yrkandena i de under allmän motionstid väckta motionerna I: 132 samt II: 171.

Den lokala vuxenskolans yttre organisation

I propositionen föreslås att primärkommun skall vara huvudman för den lokala vuxenutbildningen. Det måste betraktas som naturligt att denna sålunda får samma huvudman som ungdomsutbildningen. Enligt yrkesutbildningsberedningens förslag skulle på varje gymnasieort inrättas ett vuxenutbildningsinstitut, vilket skulle svara för vuxenutbildningen. Departementschefen avvisar emellertid detta förslag och förordar i stället, att vuxenutbildningen ingår som en del i kommunens skolväsende. I praktiken innebär detta att vuxenutbildning enligt läroplanerna för grundskolans högstadium,

fackskola och gymnasium bör förläggas till en skolenhet för ungdomsutbildning och vara underställd rektor för denna. I vissa fall kan dock särskilda vuxenutbildningsenheter tänkas. Vi ansluter oss för vår del till den av departementschefen förordade lösningen.

Skolstyrelsen i gymnasiekommunen föreslås bli ansvarig för den lokala ledningen av utbildningen. För samverkan med näringslivet, arbetsmarknads- och studieorganisationerna borde enligt yrkesutbildningsberedningen tillsättas vuxenutbildningsråd. Departementschefen anser för sin del att skäl saknas för genomförande av beredningens förslag i detta avseende. Enligt vår uppfattning borde dock ett organ av den avsedda typen vara av stor betydelse. Inte minst med tanke på de uppgifter som studieorganisationerna föreslås få beträffande vuxenutbildningen får råden anses ha ett väsentligt värde. Den samordning som krävs mellan kommunens och studieorganisationernas verksamhet sker enligt vår mening mest effektivt i ett organ, där representation av berörda parter är garanterad. I många fall måste det också bli fråga om en samordning mellan olika studieförbund, och den torde lämpligast komma till stånd med den av beredningen föreslagna ordningen. Vidare måste det bedömas vara av stort värde att behovet av samordning med näringslivet och arbetsmarknaden tillgodoses. Departementschefen avvisar också beredningens förslag att ett regionalt organ, med beteckningen vuxenutbildningsnämnd, inrättas vid sidan av länsskolnämnd. Enligt vår mening föreligger på det regionala planet samordningsproblem som motiverar att beredningens förslag följs även på denna punkt.

Gymnasieutredningen föreslog att utbildning för vuxna skulle få anordnas i ett ämne vid ett minimum om åtta deltagare. Departementschefen anser att det skall krävas ett genomsnittligt antal om lägst tolv aktiva för upprättande av kurs. Vi vill anmäla tveksamhet till ställningstagandet i propositionen på denna punkt. Det högre antal som där föreslås synes oss än svårare att motivera mot bakgrunden av att utredningens förslag om inrättandet av ytterligare riksrekryterande skolor avvisas. Vuxenstudierna blir enligt propositionen svårare att tillgå dels därför att kravet på gruppstorlek skärps och dels därför att de riksrekryterande skolorna bara finns på två orter. Det är de glesare bebyggda delarna av landet som får svårigheter om gruppstorleken sättes så högt som föreslås i propositionen. Enligt vår mening tillgodoses inte rimliga krav på spridning av vuxenutbildningen utan att antalet beträffande gruppstorlek fastställs till åtta. Den flexibilitet i systemet som departementschefen syftar till är vi dock beredda att acceptera.

Den övre gränsen för gruppstorleken föreslås i propositionen bli 35. I och för sig är detta ett för högt tal. I grupper av denna storlek försvåras individualisering och det personliga hänsynstagande som vuxenelever är beroende av för gott studieresultat. Olika ålder, skiftande studiebakgrund, varierande arbetsförhållanden är faktorer som måste beaktas. Hänsyn måste

å andra sidan tas till lärartillgången. Den brist på lärare som utmärker dagens situation gör att vi nu inte är beredda att föreslå annan ordning än den i propositionen föreslagna i detta avseende. När bättre balans beträffande lärare föreligger bör emellertid frågan bli föremål för omprövning.

Intagning

När det gäller den lokala vuxenutbildningen diskuteras i propositionen frågan om en lägsta inträdesålder. Gymnasieutredningen föreslog för sin del att bestämmelser i detta avseende inte skulle fastställas. Åldern skulle inte ha någon betydelse för vinnande av inträde vid vuxenutbildningen. Departementschefen anser emellertid att en viss angiven lägsta ålder skall gälla. Starka skäl kan anföras för den ståndpunkt utredningen intagit. Bl. a. kan anföras angelägenheten av att här erbjuda ungdomar som föredrar att läsa på deltid ett sådant alternativ. Om någon lägsta inträdesålder inte fastställs kan emellertid risk föreligga för att vuxenutbildningsinstitutionen kan komma att få ta emot ungdomar i sådan utsträckning att vuxna måste avisas. Vi anser oss därför böra ansluta oss till departementschefens uppfattning. Enligt vår mening bör riksdagen fastställa inträdesåldern till 18 år.

Det bör emellertid vara möjligt för sökande som inte uppnått nämnda ålder att få dispens. Vid beviljandet av sådan bör stor hänsyn tas till antalet studerande i vuxen ålder. I fall där tillräckligt antal studerande för bildande av grupp inte nås av vuxna studerande bör det vara naturligt att anta sökande som inte fyller kravet beträffande inträdesålder.

Departementschefen anför i propositionen att den som tas in som elev vid lokal vuxenskola bör ha ett klart angivet studiemål, vilket som regel bör ta sig uttryck i önskemål om studier i flera ämnen samt att studierna är av betydelse för den studerandes yrkesverksamhet eller yrkesval. I mån av plats och om statsverket inte åsamkas extra kostnader bör dock även den som avser att studera enstaka ämnen tas in. Det synes oss tveksamt om bestämmelser av den här arten skall ligga till grund för intagning vid vuxenutbildningen. Elever som vill studera men som fördenskull inte har någon bestämd uppfattning om sin framtida verksamhet kommer att utestängas. Dessutom måste det vara mycket svårt att avgöra huruvida studierna påverkar elevens yrkesverksamhet. Bestämmelserna torde vidare utan större svårighet kunna kringgås genom att de sökande uppger fiktiva studiemål. Om krav ställes på ett omfattande studieprogram kan risk också föreligga för att många av den anledningen avstår från studier, under det att de med en mindre ambitiös målsättning från början skulle efter hand kunna nå mycket goda resultat. Vi anser sålunda att riksdagen bör uttala att krav på klart angivet studiemål och på att studierna skall ha betydelse för den framtida yrkesverksamheten inte sättes som villkor för vuxenutbildning.

Riksrekryterande skolor

Den riksrekryterande vuxenutbildningen skall enligt propositionen betjänas av två skolor. De nuvarande båda läroverken för vuxna i Norrköping och Härnösand föreslås bli använda för detta ändamål. De uppgifter som de nämnda skolorna får i framtiden synes inte skilja sig i någon större utsträckning från den verksamhet som de f. n. bedriver utom däri att vid den förstnämnda skall intas elever som uteslutande bedriver sina studier per korrespondens. Gymnasieutredningen ansåg att förutom skolorna i Norrköping och Härnösand nya enheter med samma uppgifter skulle anläggas i Borlänge, Borås och Kalmar. Departementschefen motiverar sitt ställningstagande, enligt vilket några nya orter inte skall komma i fråga för denna verksamhet, bl. a. med att skolan i Norrköping under nästa budgetår kommer att få utökade lokalutrymmen, som möjliggör nära nog en fördubbling av elevantalet. Därigenom synes det av utredningen beräknade behovet av här ifrågavarande utbildning kunna rymmas inom ramen för Norrköpings- och Härnösandsskolorna. Skolan i Norrköping kommer uppenbarligen att få en betydande kapacitet. Tillsammans med de elever som ägnar sig helt åt brevistudier uppgår antalet elever ganska snart till mer än 3 000. Det måste förutsättas att ett så stort elevantal kan leda till administrativa problem, och mot den bakgrunden hade det kunnat vara att föredra att utbildningen spritts till flera orter och att skolan i Norrköping fått mindre omfattning. Bl. a. måste hänsyn tas till att de elevkategorier som här är i fråga har en mycket heterogen sammansättning, vilket kräver att relativt stora resurser måste användas till elevvårdande åtgärder. Ökad spridning av undervisningen i riksrekryterande skolor hade också gjort den geografiskt mera lättillgänglig.

Det finns anledning utgå från stigande efterfrågan på den utbildning som tillhandahålles i de riksrekryterande skolorna. En direkt följd i den riktningen torde man kunna räkna med vid genomförandet av departementschefens förslag att i framtiden även partiell utbildning skall kunna erhållas. Vidare säger sig departementschefen vara beredd att i annat sammanhang pröva frågan om ifrågavarande skolor skall omfatta även yrkesutbildning. Enligt vår mening talar starka skäl för detta. Det ökade behovet av här avsedd vuxenutbildning kräver enligt vår mening att ytterligare skolor av den här arten inrättas. Nästa års riksdag bör föreläggas en plan för utbyggnaden av denna utbildning, och det synes oss lämpligast att gymnasieutredningens förslag när det gäller nya skolor får ligga till grund för bedömningarna.

Folkhögskolan

Frågan om folkhögskolans ställning aktualiseras i propositionen. Gymnasieutredningen ansåg att vid folkhögskola skulle efter medgivande av skolöverstyrelsen få anordnas ämneskurser enligt läroplanerna för grundsko-

lans högstadium, fackskolan och gymnasiet. Därvid borde särskilt beaktas att folkhögskolan i viss omfattning borde tjäna som regional utbildningsanstalt för utbildningssökande från sådana orter, där lokal vuxenutbildning inte var anordnad eller där sådan utbildning endast kunde meddelas i begränsad omfattning. Kunskaperna skulle betygsättas efter samma grunder som gällde beträffande annan lärarledd vuxenutbildning inom grundskolans, fackskolans och gymnasiets ämnesområden.

Departementschefen synes emellertid avvisa utredningens förslag på denna punkt. Han anför att folkhögskolans huvuduppgift alltjämt bör vara att meddela allmän medborgerlig bildning, vilket dock inte utesluter inslag av målinriktad utbildning. Vi delar denna departementschefens uppfattning lika väl som hans mening om vikten av att värna om den tillgång som folkhögskolan med dess nuvarande verksamhet utgör. Den särställning som denna skolform sålunda har och som bör bibehållas torde emellertid inte gå förlorad om gymnasieutredningens i det föregående nämnda förslag genomföres. Även om vuxenutbildningen förbättras i enlighet med de i propositionen förordade riktlinjerna kan man räkna med att behov föreligger av undervisning på folkhögskolorna av den art som utredningen föreslagit. Särskilt kan den komma att efterfrågas av dem som vill förvärva partiell gymnasie- eller fackskolekompetens.

I sammanhanget måste särskilt erinras om värdet av möjligheten för folkhögskolorna att ge eleverna betyg på här ifrågavarande målinriktade studier. Vi anser att riksdagen bör uttala att folkhögskolorna på angivna villkor bör få anordna ämneskurser enligt läroplanerna för grundskolan, fackskolan och gymnasiet.

Folkbildningen

De fria bildningsorganisationerna kommer enligt den föreliggande propositionen att få ökade uppgifter när det gäller vuxenutbildningen. Främst skall de svara för en stor del av den omfattande deltidskursverksamhet som nu förekommer inom yrkesskolorna. Departementschefen föreslår att som huvudregel skall gälla att inom den lokala gymnasiala vuxenutbildningen endast sådana yrkesskolkurser skall anordnas som svarar mot ungdomsskolans ämnen eller utan att finnas företrädda i ungdomsskolans program är en yrkesutbildning av speciell karaktär. Kommunal skola skall dock i vissa fall ha möjlighet att anordna även andra kurser, men dessa skall anordnas på samma villkor som för studiecirkel. Studieförbund och yrkesskolor skall härigenom erbjuda undervisning på i princip samma villkor.

Gränsdragningen mellan den kommunala utbildningsverksamheten och folkbildningsorganisationernas uppgifter i förevarande avseende synes oss inte vara tillräckligt klar i propositionen. En närmare utredning av denna fråga ter sig nödvändig.

Vid den utredning som vi sålunda förordar synes också kompetensen hos

de lärare som bildningsorganisationerna anlitar böra klarläggas. Alltför restriktiva krav på formella meriter bör undvikas och möjligheter till dispens finnas, men frågan om undervisningens kvalitativa sida får inte förbigås. När det, som synes kunna bli fallet, rör sig om samma slag av utbildning, som på en del håll handhas av studieförbunden och på andra av den kommunala skolan, måste det vidare vara rimligt att det ställes samma krav på lärarnas kompetens. Å andra sidan är det naturligt att statsbidragen för utbildningen i sådana fall bör vara lika stora. En annan fråga som bör tas upp i nämnda utredning är cirkelstuderandes möjligheter att tentera.

Departementschefen anför också att den eterburna undervisningen kan behöva kompletteras med lärarledd undervisning och att den lokala vuxenutbildningen liksom studieförbunden bör kunna ordna sådan undervisning. Vi ansluter oss till detta uttalande. Frågan aktualiserar emellertid spörsmål som inte närmare beröres i propositionen. Även här finns det sålunda gränsdragningsproblem som måste uppmärksammas.

Enligt vår mening bör riksdagen sålunda begära en utredning av här berörda frågor.

Vad gäller den av departementschefen föreslagna höjningen av statsbidraget till studiecirklar bör enligt vår mening någon maximering av ersättningen för materialkostnader inom bidragets ram inte fastställas.

Korrespondensstudier

Studier per korrespondens får sägas tillhöra de klassiska metoderna för vuxna att tillägna sig kunskaper. För många har denna studieväg varit den enda möjligheten att nå fram till examen av något slag. Även om nu andra möjligheter erbjudes har brevstudierna inte spelat ut sin roll. Förslagen i förevarande proposition bygger ju i inte oväsentlig utsträckning på kombinationer mellan studier per korrespondens och andra studiemetoder. Vidare föreslår departementschefen att vid den riksrekryterande skolan i Norrköping skall tas in studerande som enbart läser per korrespondens. Han anför att målsättningen bör vara att under de närmaste åren successivt nå upp till ca 1 000 intagna brevskoleelever vid nämnda läroanstalt. Dessa brevskolestuderande skall ha i princip samma ställning som varje annan studerande inom en offentlig skola. Härav följer bl. a. att de erhåller studiematerial — studiebrevev — utan kostnad. Att brevstuderande på detta sätt stöds hälsar vi med tillfredsställelse. Vi vill i sammanhanget blott understryka vikten av att skolan i Norrköping erhåller resurser för den elevvård som krävs speciellt för korrespondensstuderande.

Som nämnts anger departementschefen som målsättning för de närmaste åren att 1 000 brevstuderande kan intagas vid skolan i Norrköping. Det bör påpekas att gymnasieutredningen föreslog att 2 000 studerande av denna kategori skulle tas in vid vuxenskolorna. Den i propositionen föreslagna siffran

utgör endast en mindre del av dem som f. n. bedriver gymnasiala och gymnasieförberedande studier per korrespondens i vårt land. Hermods-NKI, som svarar för den övervägande delen av denna verksamhet, tar årligen emot omkring 8 000 studerande för studier av nämnda typ. Genom den i propositionen föreslagna ordningen kommer sålunda ett stort antal studerande att ställas utanför det allmännas stöd. Vi finner detta orimligt. I sammanhanget bör också uppmärksammas att det nuvarande anslaget Brevskolestipendier föreslås slopat från budgetåret 1968/69.

De brevistuderande som här är i fråga bör åtminstone få sina kurskostnader täckta genom statliga medel. Denna fråga synes kunna lösas på det sättet att eleven betalar in sin kursavgift till korrespondensinstitutet i samma ordning som hittills. När vederbörande tenderat och uppnått godkänt betyg i ett ämne får han sedan tillbaka ett belopp som motsvarar kursavgiften. Denna metod rymmer en helt tillfredsställande kontroll av de till studiefinansiering anslagna medlens användning. Kostnaderna synes komma att belöpa sig på 1,5 miljon kronor.

Om den av oss föreslagna åtgärden medverkar till en ökning av korrespondensstudierna torde detta vara att hälsa med tillfredsställelse. Brevundervisningen är en för samhället föga kostnadskrävande utbildningsmetod. Kostnaderna för lärare och lokaler är obetydliga. Det är därför av största betydelse, att de möjligheter som här ges verkligen tillvaratas. På sikt bör man inrikta sig på att systematiskt stödja korrespondensstudier utöver vad vi föreslagit i det föregående dels genom direkt ekonomiskt stöd, dels genom effektiva elevvårdande åtgärder. Det allmänna bör sålunda finansiera mer eller mindre yrkesbetonade kurser som läses i syfte att avancera. Omskolning och fortbildning som i framtiden torde komma att få allt större betydelse bör i stor utsträckning kunna ske med hjälp av brevistudier. Även om det ofta kan komma att röra sig om heltidsstudier synes man nu böra utgå från att här ifrågavarande studier i övervägande antalet fall sker på deltid, och då är den flexibilitet som systemet med korrespondensstudier rymmer särskilt värdefull. Den studerande behöver inte besväras av resor till och från någon läroanstalt, som annars blir särskilt kännbara om det gäller att förflytta sig till skolan för blott några timmar varje gång, och studierna kan förläggas till tider på dygnet som kan anpassas till förvärvsarbetet. Naturligtvis måste den pedagogiska forskningens resultat appliceras på brevundervisningen lika väl som på annan undervisning så att största möjliga effektivitet uppnås.

En utredning bör snarast komma till stånd syftande till att kartlägga de möjligheter som brevundervisningen kan erbjuda för olika slag av studier, att dra upp riktlinjerna för tillvaratagandet av dessa möjligheter samt lägga fram förslag om det allmännas stöd.

Preparandkurser och tentamensavgifter

Många brevkolestuderande genomgår kortare av korrespondensinstitut anordnade muntliga preparandkurser innan de underkastar sig tentamen. Dessa kurser anses mycket värdefulla för befastande av de genom brevstudier erhållna kunskaperna. Finansieringen av ifrågakurser sker genom deltagaravgifter. Vi vill i detta sammanhang understryka kravet i de under allmänna motionstiden inlämnade motionerna I: 132 samt II: 171, att kostnaderna för preparandkurserna skall bestridas av statsmedel. Detta stöd torde kunna ges i formen att en brevkola som anordnar sådana kurser åtnjuter medel av staten för dokumenterade kostnader för denna muntliga undervisning. Deltagande i här avsedd undervisning kommer uppenbarligen inte till stånd utan att innehållet i brevkurserna inhämtats, och det förhållandet torde utgöra tillräcklig kontroll på att för detta ändamål anvisade medel kommer till effektiv användning.

För att få tentera måste den korrespondensstuderande betala examens- eller provningsavgifter. Enligt vår uppfattning är det inte rimligt att denna studerandekategori sålunda skall tvingas betala för att få dokumentation på sina kunskaper. Det måste vara statens uppgift att svara för de kostnader som är förenade med tentamina av detta slag. Chefen för ecklesiastikdepartementet har i ett svar på en enkel fråga i andra kammaren den 8 december 1966 sagt att en översyn av förevarande fråga pågår. Vi finner det angeläget att denna fråga bringas till en snabb lösning så att tentanderna inte belastas med avgifter av detta slag.

Anslag bör sålunda beviljas till korrespondensstuderande utanför statens skolor för vuxna för täckande av kostnader för deltagande i preparandkurser och för tentamensavgifter. Kostnaderna för detta synes uppgå till ungefär en halv miljon kronor.

Studiesociala ändamål

I studiehjälpsreglementet stadgas om resetillägg till studerande med lång väg till skolan. Tillägg utgår enligt 11 § nämnda reglemente om den studerande är bosatt på ett avstånd från skolan av minst sex kilometer fågelvägen eller tio kilometer färdvägen. Denna konstruktion gav anledning till motioner till 1965 års riksdag. Andra lagutskottet instämde i sitt utlåtande (1965: 46) i att de gällande reglerna för resetillägg inte var tillfredsställande och förordade en översyn av bestämmelserna. Centrala studiehjälpsnämnden gjorde en utredning. Nämnden ansåg att övervägande skäl talade för att den faktiska färdvägens längd blev avgörande för om resetillägg skulle utgå.

Departementschefen vidtar emellertid inte några åtgärder med anledning av nämndens förslag. Vi finner för vår del detta otillfredsställande. Den nuvarande ordningen leder uppenbarligen till att vissa elever missgynnas. Det av nämnden utarbetade förslaget synes väl kunna ligga till grund för

en reformering av studiehjälpsreglementet i här ifrågavarande del. Riksdagen bör sålunda besluta att resetillägget skall utgå enligt följande.

Avstånd i km minst	Resetillägg i mån. kr.
6	40
16	60
26	80
36	100

Enligt centrala studiehjälpsnämndens beräkningar skulle ett genomförande av förslaget vara förenat med en kostnad av 6 milj. kronor. Med hänsyn till den uppräknig av resetillägget som departementschefen föreslår torde man få räkna med att nämnda kostnad uppgår till 8 milj. kronor.

De i propositionen förordade förbättringarna av vuxenutbildningen föranleder blott i ringa utsträckning förslag med avseende på det studiesociala området. Vi konstaterar emellertid att departementschefen säger, att undersökningar pågår i syfte att förändra studiefinansieringssystemet för vuxenutbildningen. Departementschefen utgår från att den föreslagna vuxenutbildningen huvudsakligen skall erbjudas i form av deltidsstudier. Möjlighet till heltidsstudier även vid den lokala utbildningen torde dock finnas. Det framgår inte av propositionen huruvida avsikten är att den som på detta sätt studerar på heltid skall omfattas av studiehjälpsreglementet. F. n. åtnjuter motsvarande kategori studerande vuxenutbildningsbidrag. Detta föreslås emellertid slopat. Vi anser för vår del att den här avsedda studerandegruppen bör åtnjuta studiestöd enligt studiehjälpsreglementet. Riksdagen bör uttala sig till förmån härför.

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställes,

I. att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 85 måtte besluta

1. uttala att en tvåbetygskurs i statskunskap i radio kommer till stånd;

2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära klarläggande av frågan om Sveriges Radios skyldighet att sända undervisningsprogram samt frågan om riksdagens inflytande på dessa enligt i motionen angivna riktlinjer;

3. att i kommun och län vid sidan av skolstyrelse och länskolnämnd skall finnas vuxenutbildningsråd respektive vuxenutbildningsnämnder med i princip den sammansättning och de uppgifter som yrkesutbildningsberedningen föreslagit;

4. att minimiantalet aktiva studerande vid anordnande av ämneskurs vid lokalt rekryterad vuxenutbildning skall vara åtta;

5. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en plan för utbyggnaden av skolor för riksrekryterande vuxenutbildning enligt i motionen anförda riktlinjer;

6. uttala att folkhögskola må äga att anordna ämneskurser enligt läroplanerna för grundskolan, fackskolan och gymnasiet på i motionen anförda grunder;

7. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning syftande till ett klarläggande av gränsdragningen mellan kommunernas och bildningsorganisationernas uppgifter på vuxenutbildningens område och härmed sammanhängande spörsmål som aktualiserats i motionen;

8. om ett förslagsanslag om 2 000 000 kronor fr. o. m. budgetåret 1967/68 för bestridande av korrespondensstuderandes kostnader för brevkurser, preparandkurser och tentamina på i motionen anförda grunder;

9. att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning syftande till en kartläggning av de möjligheter som brevstudier kan erbjuda för olika slag av utbildning;

10. att resetillägg enligt studiehjälpsreglementet skall utgå vid ett minsta reseavstånd av sex kilometer färdvägen enligt centrala studiehjälpsnämndens förslag men med de högre belopp som föreslås i propositionen;

11. att elev vid lokal vuxenutbildning som bedriver helhetsstudier skall omfattas av studiehjälpsreglementets bestämmelser;

II. att vad i motionen i övrigt anförs beaktas;

III. att vederbörande utskott utarbetar förslag till erforderlig ändring i lagtexten med anledning av ovanstående punkt 10.

Stockholm den 14 april 1967

Gunnar Hedlund (cp)

Nils G. Hansson (cp)

Sven Vigelsbo (cp)

i Skegrie

John Eriksson (cp)

Gunnar Larsson (cp)

i Bäckmora

i Luttra